

О.В. Россошанська, А.І. Щербатюк

ІННОВАЦІЙНА ПРАЦЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТНО-ОРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На основі запропонованої моделі життєвих циклів інновацій підприємства, які представлені зворотними логістичними кривими в координатах «час-структура інноваційних витрат», встановлено роль та місце інноваційної праці в забезпеченні економічної безпеки, визначені горизонти опису ситуацій економічної безпеки, запропоновано систему показників для оцінки стратегічної економічної безпеки. Рис. 7, табл.1, дж. 34.

Ключові слова: інноваційні проектно-орієнтовані підприємства, стратегічна економічна безпека, інноваційна праця, показники стратегічної економічної безпеки.

JEL J01

ВСТУП

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними задачами. Сьогодні у світі відбуваються трансформаційні зміни у всіх компонентах життєдіяльності. Це стосується в першу чергу економічної компоненти. Економічна криза 2008 року виявила багато недоліків не тільки у площині практичного управління суб'єктами господарювання, а і в теоретичних положеннях управління [1]. Головною причиною такої ситуації можна вважати недостатню усвідомленість того факту, що світова спільнота перейшла в новий етап свого розвитку – епоху економіки знань [2]. Але це тільки одна з метрик її розгляду. Бачення сучасної економіки можна представити в багато метричному просторі де в якості метрик будуть виступати різні її суттєві аспекти (рис. 1). Як бачимо сучасний соціально-економічний простір перебуває на етапі інноваційних перетворювальних процесів. Про це свідчать усі метрики багато метричного простору. Їх головна мета – забезпечення ефективної, безперервної та безпечної перетворювальних процесів. Одним з елементів цих процесів є впровадження та вирізнення інноваційної праці.

Такі погляди потребують перегляду багатьох фундаментальних положень на яких базується сучасна теорія і практика управління. Незважаючи на те, що про такі зміни, які зароджувались набагато раніше ніж вони надбали характер масового явища на сьогодні процеси перетворень йдуть не так інтенсивно як того вимагає час. На економічній арені з'являється відносно новий тип підприємств – інноваційні проектно-орієнтовані (ІПОП). Але, особливості їх діяльності та управління поки що детально не вивчені. Особливо це стосується питань їх економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких почато рішення даної проблеми та на які спирається автор. Діяльність ІПОП сьогодні вивчається з різних аспектів. Так, в роботі [3] розглядався проектний аспект. В них доведено, що проектний підхід є основною методологією діяльності таких підприємств, включаючи і діяльність служб безпеки. На підставі багатовимірного визначення терміну «ІПОП» в роботі [4] розглянуті загальні питання економічної безпеки таких підприємств. Показано, що вони мають значно більшу різноманітність загроз економічній безпеці.



Рис. 1. Бачення сучасної економіки в багато метричному просторі.

Інноваційну працю на сьогодні вивчає вже немала кількість науковців [5-7]. Процеси розвитку та ефективної діяльності висвітлені в працях незліченної кількості авторів, серед яких є роботи [8-10]. Сутнісний розкид обох категорій є досить широким, адже розглядається авторами з різних позицій та в різних соціально-економічних сегментах діяльності. Але авторам не відомі роботи, в яких детально розглядалися питання інноваційної праці як основного її типу для ІПОП як інструменту забезпечення їх економічної безпеки.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття. У сучасних наукових працях позиціонування інноваційної праці як елемента розвитку процесу ефективної діяльності на сьогодні не освітлено, не зважаючи на інноваційність сучасних соціально-економічних процесів. Економіка сьогодення розвивається завдяки діяльності інноваційних проектно-орієнтованих підприємств. Але ці підприємства мають значно більшу сукупність загроз тому потребують іншого підходу до розуміння шляхів забезпечення їх економічної безпеки.

Мета статті полягає у виявленні сутності сучасного розуміння економічної безпеки суб'єктів господарювання (ЕБСГ) в метриці часу та встановленні місця інноваційної праці в системі забезпечення економічної безпеки ІПОП.

ОСНОВНІ ОТРИМАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Методи та методики дослідження. В роботі використано теоретичні види наукового методу. За допомогою аналізу проведено розчленування досліджуваних категорій та виділено ті їх частини, що потребують опрацювання. Синтезовано елементи пов'язаних понять в загальну систему.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для розуміння того, чому інноваційну працю слід розглядати як інструмент забезпечення економічної

безпеки ІПОП розглянемо більш детально поняття економічної безпеки будь якого підприємства та з'ясувати, що собою представляє інноваційна праця.

На сьогодні існує декілька метрик бачення сутності економічної безпеки кожна з яких відповідає тому чи іншому підходу до тлумачення ЕБСГ. Найбільш формалізованими можна вважати ті, які наведені на рис. 2.

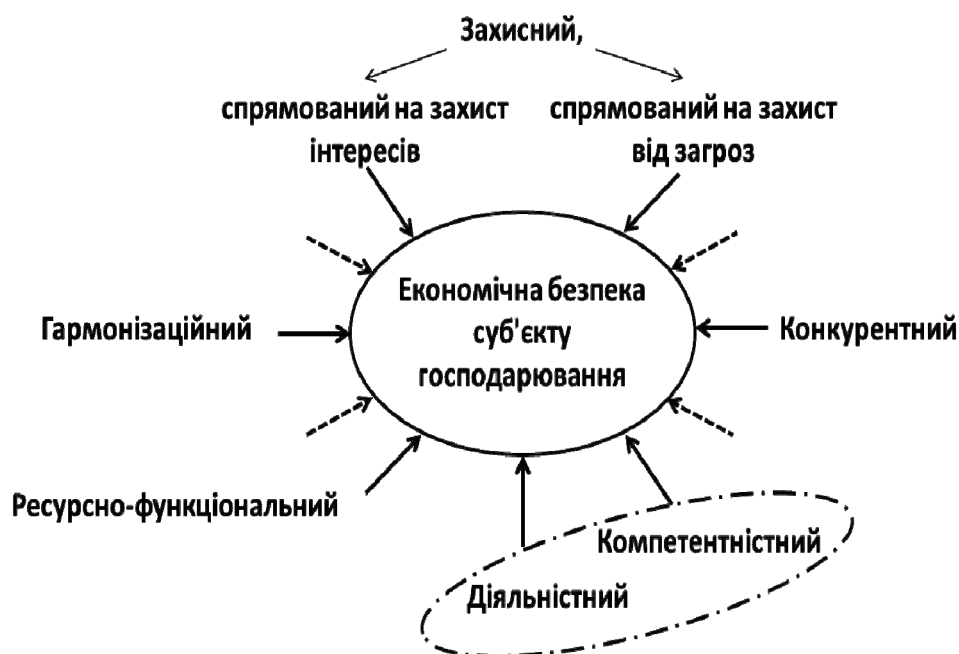


Рис. 2. Найбільш формалізовані метрики бачення сутності економічної безпеки суб'єктів господарювання як явища

Як бачимо, метрики можна розглядати як предметний аспект пізнання об'єкту «економічна безпека суб'єктів господарювання» який проявляє себе як явище. Тому їх неможливо протиставляти один одному з причини того, що кожний має свою ефективність застосування при вирішенні конкретних ситуацій, в яких з'являються проблеми економічної безпеки. З позицій розкриття сутності ЕБСГ, найбільше розповсюдження отримала видово-складова концепція. Вона передбачає, що ЕБСГ можна представити як сукупність окремих видів економічної безпеки [11]: фінансово-економічної, інтелектуальної та кадрової, техніко-технологічної, політико-правової, інформаційної, екологічної, силової. Така позиція зводить тлумачення рівня економічної безпеки як усередненого стану її складових. Але це руйнує системний принцип первинності цілого [12, 13]. На цій підставі можна стверджувати, що найбільш доцільно розглядати ЕБСГ з позиції метрики безперервності діяльності [14]. Підтвердженням цьому є і аналіз тлумачень економічної безпеки з позиції інших метрик. Практично в усіх визначеннях, які зібрані та наведені в роботі [15, с. 159, табл. 4.1], вживаються терміни: функціонування, розвиток, виживання, формування, використання, відтворення, реалізація. Їх можна розглядати як видовими по відношенню до терміну «діяльність», який є родовим. В усіх інших визначеннях використовується словосполучення «виконання, досягнення мети бізнесу або стратегічних, комерційних, соціальних цілей».

Якщо звернутись до термінології ресурсної метрики, то можна стверджувати, що для ІПОП основним ресурсом забезпечення економічної безпеки є людський ресурс. Але на нашу думку термін «людський ресурс» можна застосовувати тільки до однієї метрики його бачення – як фізичного активу людини. Цей термін не відображає феномен креативної економіки, який Абрамов Є.Г. і Мельников О.Н. розкрили шляхом відображення доволі відчутного прояву креативності, яка відчувається у господарській діяльності на макро- та мікро-рівнях. «...Основними економічними ресурсами тут виступають інтелектуально-креативні здібності особистості... Таким чином, креативна економіка як розділ економічної теорії має у своїй основі визнання людини в якості головного економічного ресурсу» [16].

З точки зору ЕБСГ важливо розуміти, як трактується людський ресурс, людський капітал, людський актив.

Сьогодні теорія інтелектуального капіталу базується на тому, що всі активи компанії поділяються на матеріальні та нематеріальні [17]. Актив розглядається як будь-який фактор, який пов'язаний з суб'єктом господарювання і впливає на його господарську діяльність. На підставі цього в роботі [16] людський капітал запропоновано розглядати як сукупність трьох видів активів:

- фізичний (фізичні якості співробітників, їх здоров'я та інш.);
- інтелектуальний (знання, досвід, навички та інш.);
- креативний (здатність до інноваційної діяльності та діяльності творення).

З точки зору принципу тріадності-квартильності [18], ці види активів утворюють тріадну цілісність: раціо (фізичний актив) – емоціо (креативний актив) та інтуїціо (інтелектуальний актив).

Розглядаючи механізм зміни стадій розвитку економіки з позицій того, «не що проявляється», а «що зникає» Абрамов О.Г. і Мельников О.Н. встановили такий науковий факт, що «макроекономічний підхід є лише констатацією факту, який відбувся, і може бути корисний для управління процесами на макроекономічному рівні, однак він слабо впливає на вибір підприємствами способів свого розвитку. «Макроекономічна епоха» сама по собі не здатна привнести зміни на мікроекономічному рівні, якщо фахівцями організації не будуть прикладені креативні зусилля для переходу підприємства до нової стадії розвитку» [16]. Крім того вони визнали, що на кожному новому етапі розвитку зберігаються елементи попередніх етапів, а змінюються тільки пропорції укладів. Звідси об'єктивною необхідністю є присутність усіх укладів на кожному новому ступеню розвитку.

Для того, щоб більш повно реалізувати принцип тріадності-квартильності при розгляді активів, розглянемо ще один актив, який дуже часто застосовується як синонім креативності. Це творчий актив у вигляді творчої енергії [19]. В якості критеріальної ознаки відмінності сутності термінів «творчість» та «креативність» в роботі [20] запропоновано застосовувати такі поняття, як процес і результат. Тоді творчість – це процес створення нових ідей і продуктів, а креативність – результат створення на основі нових ідей, кращих умов життя людей. Таке визначення креативності не суперечить вище наведеному поняттю креативного активу.

В роботі [21] суто з економічної точки зору творчість також визначена як процес, але більш широко – як процес зародження новаторських ідей і створення нового продукту, нової цінності і нової вартості. А креативність (але з економічним нахилом) визначена не як результат, а як творча здатність окремих особистостей, а також груп і колективів людей, пов'язаних загальною економічною метою, генерувати новаторські, інноваційні ідеї і виробляти товари,

роботи або послуги нового призначення, нової цінності, нової якості і нової вартості, відкривати нові продуктивні та ефективні ніші ефективної діяльності.

Відносно інтелектуального активу. У найбільш загальному вигляді інтелект – це здатність здійснювати процес пізнання та ефективно розв'язувати проблеми, в основі якої лежить генетично обумовлена властивість нервової системи переробляти інформацію з певною швидкістю та точністю. Тоді знання, накопичений досвід, навички – це вже не інтелект, а результат його реалізації. За своєю сутністю ці результати ближчі до поняття «ерудиція», яку можна розглядати як джерело кваліфікації в тлумаченнях роботи [22]. З урахуванням цього можна скорегувати приведені вище активи і розглянути їх як джерела відповідних видів енергії (рис. 3).



Рис. 3. Структура людського капіталу за джерелами енергії
джерело: розроблено автором

Ця модель не суперечить висунутому в роботі [23] науковому твердженню, що «людина випрацює особливий вид біоенергії, який слід класифікувати як творчу енергію або енергію творення, яка має не тільки матеріальну, але і нематеріальну (духовну, соціальну) природу свого існування».

Саме вона, за думкою Мельникова О.Н., є проявом інтелекту і пов'язує в єдиний ланцюг усі види енергії, яким користується людина для забезпечення своєї життєдіяльності. Тому вона повинна розглядатись як фактор виконання дій з творення для досягнення економічних та соціальних цілей. Результатом цього є інтелектуалізація економіки як об'єктивного процесу розширення зони використання творчості. Однак, виходячи з запропонованої вище моделі (рис. 3), інтелектуалізація є об'єктивним процесом використання як цілого всіх видів енергії людини, які приведені на рис. 3. Таке твердження добре корелюється за змістом і не суперечить поняттю інтелектуального потенціалу як комплексної оцінки рівня розвитку інтелектуальних (творчих) можливостей, ресурсів особистості (країни, галузі) [24]. З позиції захисної метрики економічної безпеки вказані активи повинні виступати об'єктами захисту. До теперішнього часу ці

об'єкти не були у центрі вивчення науки «економічна безпека суб'єктів господарювання». Тому їх доцільно було покласти в основу компетентнісної метрики бачення ЕБСГ (рис. 2). Разом з діяльнісною метрикою вони найбільш змістовно підходять для розгляду економічної безпеки ІПОП.

Концепція безперервності діяльності як сутності економічної безпеки передбачає необхідність застосування відповідних моделей середовища діяльності. Використаємо для цього модель, яку запропоновано в роботі [25]. Не зупиняючись на її перевагах відносно інших моделей, виходячи з її сутності, можна зробити висновок, що безпека повинна розглядатись в контексті тріадних вісей «функціонування – зростання – розвиток», а також в контексті «час – простір – масштаб». Зрозуміло, що функціонування, зростання та розвиток, в першу чергу, мають різний масштаб часу та простору. Тому потрібно ЕБСГ як мінімум розглядати ще в часовому вимірі. До цього ж висновку, але з позиції систематизації факторів банкрутства, дійшла автор роботи [26]. В ній в рамках структури діагностики ЕБСГ розглядаються поточна, тактична та стратегічна безпеки. При цьому автор сутність цих видів економічної безпеки розкриває через «рознесення» в часі традиційних складових економічної безпеки. З позицій системно-цілісного підходу це не зовсім коректно. Так, поточна безпека визначена у відсутності загроз, здатних привести до припинення життєдіяльності суб'єкта господарювання в даний момент часу, тобто відсутністю явних симптомів банкрутства. Цю складову запропоновано оцінювати через оцінку фінансово-економічного стану підприємства. Тактична безпека характеризується здатністю підприємства до відтворення і відсутністю симптомів кризи рентабельності. Її оцінку пропонується визначати через оцінку комерційної, інтелектуально-кадрової та виробничо-технічної складових. А стратегічна безпека визначається здатністю підприємства до подальшого розвитку та успішного функціонування. Її оцінку пропонується робити через оцінку ринкової, соціальної, інноваційно-технологічної, сировинної та енергетичної, екологічної складових. Відносно загального рівня ЕБСГ, то його рекомендується визначати інтегральною оцінкою поточної, тактичної та стратегічної складових та розраховувати як їх середньозважене значення.

Для ІПОП такий підхід не враховує ключової особливості цих підприємств – того, що головним фактором їх виробництва виступає людський капітал та його компетентність. Продуктом цього фактору є інновації. Їх головна мета – забезпечення стабільного приросту ринкової вартості підприємства. На сьогодні це не тільки головний критерій ефективності діяльності будь-якого підприємства, компанії, організації, а і стратегічної безпеки [27]. Але інновації мають специфіку свого прояву в економічних показниках суб'єкта господарювання. Цю специфіку достатньо повно відображають логістичні дисипативні моделі, які описуються логістичними кривими (S-кривими). Як зазначено в роботі [28], «незважаючи на відомість, достатню простоту та реалістичність, логістична крива практично не використовується економістами». В цій же роботі зазначено, що логістична крива своїми коріннями сягає в математичну біологію, яка базується на ідеї Чапмана про залежність зростання однотипових популяцій від двох факторів: біологічного потенціалу та опору середовища. Ця ідея була висловлена наприкінці 20-х років ХХ століття. Але ідея застосування S-кривої для представлення технологій та технологічних розривів була запропонована Річардом Фостером тільки на початку 1980-х років [29]. В його трактовці S-крива представляє собою стандартну траєкторію поліпшення технічних характеристик технології в безпосередньому зв'язку з кумулятивними інтелектуальними витратами [30]. В роботі [31] на основі запропонованої моделі гармонічної природної цілісності розкрито сутність її розвитку. Характер цього розвитку повністю співпадає з

виглядом похідної S-кривої. Саме ця крива дозволяє зрозуміти, що є причиною не лінійності S-кривої, появи точки перелому та інш. Виходячи з цього можна стверджувати, що на підприємстві для забезпечення економічної безпеки з позиції гармонізації, безперервності діяльності одночасно необхідно реалізовувати три інноваційні процеси. Але кожний з них повинен відноситись до різних інновацій життєві цикли яких мають технологічні розриви між собою.

Представимо інноваційний процес у вигляді зворотної логістичної кривої, яка побудована в координатах «час-структура інноваційних витрат» (рис. 4).

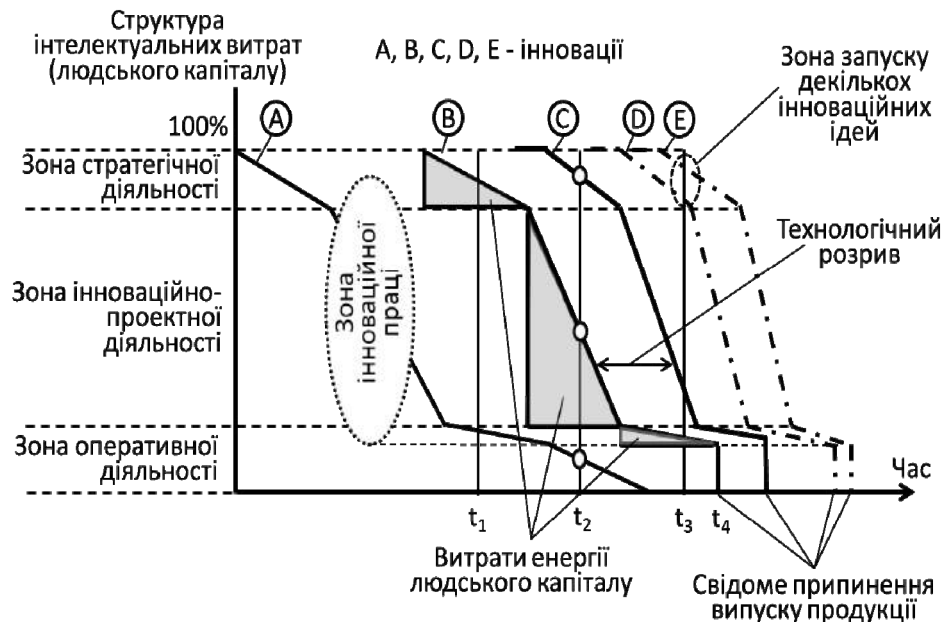


Рис. 4. Життєві цикли інновацій підприємства які представлені зворотними логістичними кривими в координатах «час-структура інноваційних витрат»

В якості компонентів структури діяльності виберемо стратегічну, інноваційно-проектну та оперативну. Прикладом стану гармонійної безперервної діяльності може служити стан в період часу t_2 . В такому стані одночасно реалізується і стратегічна діяльність, яка пов'язана з інновацією «С», і інноваційно-проектна, яка реалізує інновацію «В», і оперативна, яка пов'язана з випуском продукції, яка є результатом «розкрутки» інновації «А». В стані t_1 у підприємства виникають проблеми зі зміною попередньої інновації «А», яка по відношенню до середньої тривалості технологічного розриву має значно більший час терміну випуску продукції на її основі, що може бути причиною погіршення стану економічної безпеки підприємства. Якщо роботу підприємства організувати у відповідності до гармонійної моделі розвитку, то підприємство буде в змозі перейти на принципово новий рівень свого розвитку – продавати інноваційні технології випуск продукції за якими свідомо буде припинятися. Це можливо бути зробити тому, що підприємство почне випуск продукції вже на основі наступної інновації (ситуація t_4 рис. 4), яка має більші конкурентні переваги.

Сьогодні розуміючи вигоди від трансферу технологій ІПОП намагаються запуснути одночасно більш ніж одну інновацію. При цьому вони повинні відслідковувати, чи відносяться ці інновації до стержневих компетенцій підприємства [32].

Запропонована модель дає змогу побачити розподіл енергії людського капіталу між різними видами діяльності в ІПОП. Як бачимо (рис.4), найбільш інтелектуальні витрати людського капіталу відбуваються в зоні інноваційно-проектної діяльності. Основою таких витрат є інтелектуальна праця. Розглянемо її з іншої метрики поділу діяльності на прикладний, науковий та освітній сегменти. Ці сегменти діяльності є взаємодоповнюючими, а їх спільна реалізація забезпечує безперервність функціонування, росту та розвитку будь якого підприємства [33]. Інноваційна праця актуальна для будь-якого сегменту діяльності. Дамо її визначення (табл. 1) шляхом застосування методу змістовно-метричного представлення визначень термінів [4].

Зі згенерованої системи визначень інноваційної праці є можливість виділити продуктову відмінність кожного з трьох сегментів (рис. 5).

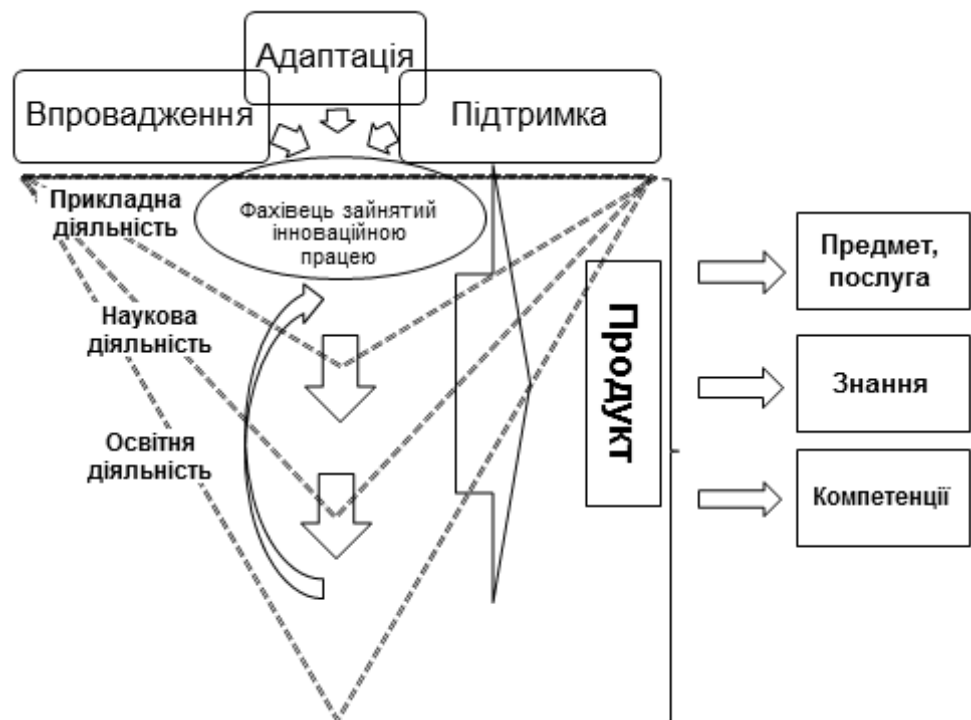


Рис. 5. Продуктово-функціональна модель діяльності фахівця зайнятого інноваційною працею

На перший погляд, функціональні обов'язки фахівця зайнятого інноваційною працею у тріаді сегментів діяльності є єдиними: впровадження, адаптація та підтримка інноваційного продукту у загальній процесній моделі будь-якого підприємства. Але якісно різняться вихідний продукт кожного з сегментів, тобто метою діяльності фахівця зайнятого інноваційною працею у різних сегментах діяльності є кардинально різні продукти.

Зі згенерованої системи визначень інноваційної праці є можливість виділити продуктову відмінність кожного з трьох сегментів (рис. 5).

Кожен трьох сегментів діяльності не в змозі існувати без інших двох, що можна сказати і за їх продукт. У разі досконалості існуючих продуктів, послуг не існуватиме потреба у нових знаннях, не якісно сформовані компетенції не задовольняють прикладну діяльність.

Сутність терміну «інноваційна праця» для різних сегментів діяльності

Змістовне навантаження у визначенні		Розкриття змістовного навантаження		
Сегмент діяльності		Прикладна	Наукова	Освітня
Метрика	Термін	Інноваційна праця		
	змісту	сукупність дій фахівця		
	сутності	що є механізмом рушійного двигуна розвитку		
		прагматичного	наукового	освітнього
	умови	сегменту діяльності		
		за умови її виконання високо-інтелектуально лабільною, емоційно вільною та раціонально спрямованою особистістю		
	функції	шляхом впровадження та адаптації стратегічно важливих для підприємства інноваційних продуктів, процесів, маркетингових та організаційних технологій	шляхом впровадження нових знань, проведення адаптаційних перетворень над інноваційними продуктами	шляхом якісної побудови освітнього процесу, через впровадження, адаптацію та підтримку нових методів організації освітнього процесу, виявлення його слабких ділянок та пошук методів їх заміщення
	цілі	забезпечуючи тим самим		
		динамічний розвиток та зростання підприємства	безперервний розвиток та оновлення будь-якої галузі науки	формування конкурентоспроможних компетенцій шляхом розвитку фундаментальних особистих якостей майбутнього фахівця та розширенню його когнитивної системи
	джерело	спираючись на особистість як головний рушійний двигун		
інноваційного прогресу		розвитку науки	формування життєво необхідних компетентностей	

Освітня діяльність є сполучною та стратегічно важливою ланкою моделі триади сегментів діяльності. Зокрема розвиток трудової діяльності освітнього сектору ВНЗ, його ефективність, є пріоритетним в загальній системі соціально-економічного світового розвитку, бо продуктом діяльності даного сектору є компетенції людських ресурсів, що в змозі забезпечити прогресивні інноваційні зрушення.

Існує два підходи до трактування ефективності [10]. Перший підхід характеризує «ефективність» в значенні результативності, тобто відповідає на питання які результати досягнуті і за яку ціну, які і скільки ресурсів було витрачено на досягнення отриманих результатів. В цьому підході ефективність розглядається як співвідношення результатів та витрат. Критеріями першого підходу є «витрати-результат». Але постає питання чи надасть нам отриманий результати можливість досягти мети, наскільки близько ми до досягнення мети. Наявність цих питань обумовила існування другого підходу, який характеризує «ефективність» з позиції досягнення мети, він відповідає на питання чи досягли ми поставленої мети, наскільки ми до неї наблизились. Критеріями підходу є

«результат-мета» [10]. Саме з позиції другого підходу, а саме «результат – мета» доцільно розглядати ефективність трудової діяльності освітнього сектору ВНЗ.

Резюмуючи вищенаведене, з урахуванням функціонально-продуктової особливості сегментів діяльності, укладемо визначення категорії «ефективність трудової діяльності освітнього сектору ВНЗ». Під ефективністю трудової діяльності освітнього сектору ВНЗ будемо розуміти здатність, можливість та бажання трудових ресурсів освітнього сектору ВНЗ своєю діяльністю безперервно забезпечувати досягнення поставленої мети, а саме формувати конкурентоспроможні компетенції, що будуть затребуваними та матимуть можливість бути реалізованими у осіб, яким надаються освітні послуги.

Ефективною може бути лише та діяльність, що постійно розвивається та вдосконалюється. Існує три підходи до бачення розвитку: реактивний, проєкційний та інтерактивний [34]. Реактивний базується на базі минулого досвіду, проєкційний має за основу створення інноваційних способів досягнення комфортного стану, головною платформою інтерактивного способу є механізм впровадження інновацій сьогодні. Саме інтерактивний спосіб в змозі забезпечити необхідний розвиток задля ефективної трудової діяльності будь якого підприємства і в першу чергу ІПОП. Інтерактивний спосіб розвитку ґрунтується на наступних методах: впровадження, адаптація та підтримка інновацій, що повністю співпадають з функціональною системою фахівця, зайнятого інноваційною працею (рис. 5). Саме тому, можна припустити, що інноваційна праця у чистому вигляді є механізмом реалізації інтерактивного розвитку ІПОП та забезпечення його економічної безпеки (рис. 6).

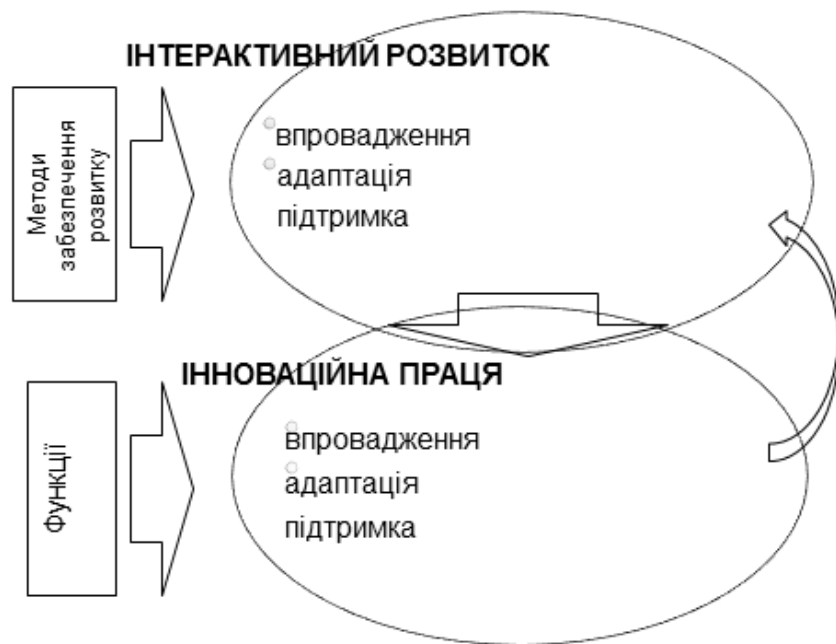


Рис. 6. Система дочірніх елементів інтерактивного розвитку та інноваційної праці.

Повертаючись до життєвих циклів інновацій підприємства які представлені зворотними логістичними кривими, розглянемо ситуацію розрахунку показників економічної безпеки у фіксований час (рис. 7). Як бачимо поточна, тактична та стратегічна економічна безпека мають свої горизонти опису ситуації економічної

безпеки «П», «Т», «С». Тому саме з розуміння цього потрібно підходити до визначення вихідних показників, які необхідно використовувати під час розрахунку показників економічної безпеки. Якщо питання поточної економічної безпеки з наукової точки зору розглянути доволі детально, то щодо тактичної і особливо стратегічної, то такого стверджувати не має підстав.

Виходячи із сутності того, що інноваційна праця є головним джерелом забезпечення економічної безпеки ІПОП, можна стверджувати, що для оцінки стану його стратегічної економічної безпеки потрібно враховувати показники усіх інновацій, які реалізуються в момент оцінки. Вважаючи, що, як правило, одночасно на підприємстві реалізується три інновації, кожна на своїй стадії інноваційного циклу, то для кожної стадії потрібні свої показники. Так, для інновації яка вже доведена до стадії випуску готової продукції таким показником може бути рентабельність виробництва. Для стадії інноваційно-проектної діяльності – витрати на розробку та дослідження. Інтегрованим внутрішнім показником для усіх стадій є витрати на заробітну плату.

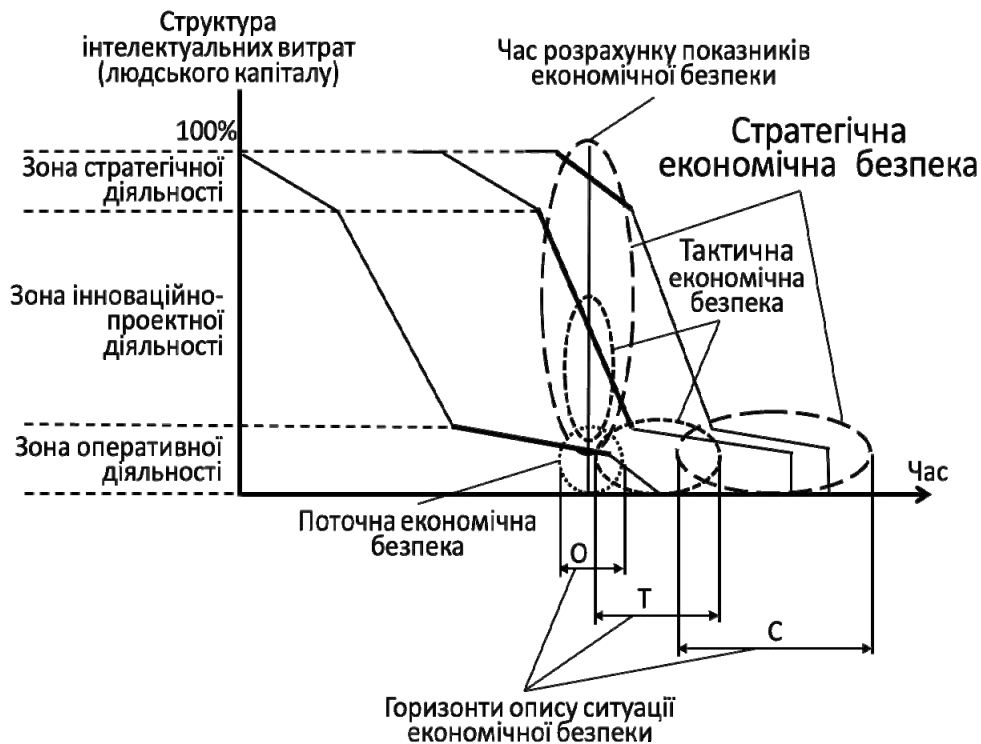


Рис. 7. Горизонти опису ситуації економічної безпеки в координатах «час-структура інноваційних витрат»

Саме її розмір опосередковано відображає інтелектуальні витрати на інноваційну працю яка розробляє, впроваджує, адаптує та підтримує інновації. Крім того для цілей оцінки стратегічної економічної безпеки необхідно використати зовнішній інтегральний показник – вартість підприємства і в першу чергу нематеріальну компоненту цієї вартості.

На нашу думку цих показників достатньо з урахуванням горизонту опису стратегічної безпеки та необхідної нечіткої оцінки. Для опису тактичної безпеки потрібно більша кількість показників, а поточної – ще більша. Це можна назвати правилом відповідності кількості показників горизонту опису економічної безпеки.

ОБГОВОРЕННЯ

Обґрунтування отриманих результатів. В сучасних умовах розвиток економіки буде визначатись ефективністю діяльності відносно нового типу підприємств – інноваційних проектно-орієнтованих. Але вони мають значно різноманітніший спектр загроз. Для них головним стає питання забезпечення стратегічної економічної безпеки. Інструментом захисту повинна виступати інноваційна праця.

Висновки. Розуміння процесу реалізації інновацій на підприємстві дало змогу встановити специфіку розподілу інтелектуальних витрат в процесі реалізації інновацій, запропонувати модель горизонтів опису ситуацій економічної безпеки, визначитись з переліком показників, які потрібні для опису стратегічної економічної безпеки інноваційних проектно-орієнтованих підприємств.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Виходячи з цього з'являється можливість розробити систему заходів щодо забезпечення такої безпеки. Крім того виникає необхідність доповнення функціональних обов'язків служб безпеки новими завданнями, які пов'язані з питаннями стратегічної економічної безпеки підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клейнер, Г. О границах неограниченного [Текст] / Г. Клейнер // Вопросы экономики, 2012. – №2. – С.140-145.
2. Заркович, А.В. К вопросу становления "новых экономик": инновационная экономика [Текст] / А.В. Заркович // Вопросы инновационной экономики, 2012. – №3(13). – С. 3-12.
3. Россошанська, О.В. Оціночні критерії компетентності співробітників з позиції забезпечення економічної безпеки інноваційних проектно-орієнтованих підприємств [Текст] / О.В. Россошанська // Вчені записки Університету "КРОК". – К.: Ун-т економіки та права "КРОК", 2012. – Вип. 32. – Т. 1. – С.110-116.
4. Россошанська, О.В. Інноваційна активність працівників як фактору економічної безпеки інноваційних проектно-орієнтованих підприємств [Текст] / О.В. Россошанська // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць. – Луганськ: Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля, № 25 (I). – С. 169-178.
5. Колот, А.М. Інноваційно-інтелектуальні чинники розвитку вищої освіти як провідного інституту економіки знань [Електронний ресурс] / А.М. Колот. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpu/Ekon/2009_7/2.pdf.
6. Скоблякова И.В. Инновационные системы и венчурное финансирование. Монография [Текст] / И.В. Скоблякова, . – М.: «Издательство Машиностроение – 1», 2006. – 210 с.
7. Touraine, A. Social transformations of the twentieth century [Text] / A.Touraine // International Social Science journal, 1998. – June. – № 156. P. 165-171.
8. Габор, С.С. Эффективность как экономическая категория [Електронний ресурс] / С.С. Габор. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2012_7/14.pdf.
9. Дончак, Л.Г. Суть эффективности как экономической категории [Електронний ресурс] / Л.Г. Дончак. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NND_2009/Economics/42425.doc.htm.
10. Прокоф'єва, К.В. Теоретична сутність економічної категорії «Ефективність діяльності підприємства» [Електронний ресурс] / К.В. Прокоф'єва. – Режим доступу: <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/255.pdf>.
11. Мехеда, Н.Г. Складові економічної безпеки [Електронний ресурс] / Н.Г. Мехеда, М. Горбань. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Economics/10_107308.doc.htm.
12. Россошанская, О.В. Культурный контекст проекта как элемент компетентностного подхода в управлении проектами [Текст] / О.В. Россошанская // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – № 2(34). – С. 147-155.
13. Россошанська, О.В. Безпека та безпечність як характеристики комфортного стану цілого [Текст] / О.В. Россошанська // Вісник Східноукраїнського національного

- університету імені Володимира Даля. – Луганськ: Зб. наук. праць. – Луганськ: Східноукр. нац. ун-т ім. В.Даля, 2011. – Вип. 3(157). Ч 2. – С.62-66.
14. Россошанская, О.В. Непрерывность деятельности как основной критерий оценки экономической безопасности [Текст] / О.В. Россошанская // Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення: Праці IV міжнародного науково-практичного семінару, 23-26 жовтня 2012р. / відповід. ред. Є.М. Письменний, В.М. Шаповал. – Д.: Національний гірничий університет, 2012. – С.141-143.
 15. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство [Текст]: монографія у 3 т. Т.1 / Ляшенко О.М., Погорелов Ю.С., Безбожний В.Л. та ін.; за заг. ред. Г.В. Козаченко. – Луганськ: Елтон, 2010. – 282 с.
 16. Абрамов, Е.Г. Феномен креативной экономики в бизнесе [Электронный ресурс]/ Е.Г. Абрамов, О.Н. Мельников // Вопросы инновационной экономики, 2011. – № 1(1). – С. 36-43. – Режим доступа: <http://www.creativeconomy.ru/articles/14446>.
 17. Ляшенко, Н.Є. Проблеми оцінки інтелектуальних активів в управлінні [Текст] / Н.Є. Ляшенко // Управління проектами та розвиток виробництва. Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2009. – №3(31). – С. 58-67.
 18. Россошанская, О.В. Проектно-компетентный подход к экономической опасности [Текст] / О.В. Россошанская // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2011. – № 1 (37). – С. 123-136.
 19. Сысоев, С.А. К проблеме измерения социального капитала [Текст] / С.А. Сысоев // Теоретическая экономика, 2012. – № 2. – С. 42-49.
 20. Креативный или творческий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.izvestia.ru/news/347962. – Загл. с экрана.
 21. Ревуцкий, Л.Д. Креативность экономически активного человека: понятие, показатели, оценка, учет и контроль [Текст] / Л. Д. Ревуцкий // Экономические отношения, 2011. – № 1(1). – С. 3-9.
 22. Рач, В. А. Идентификация компетентности в сфере управления проектами / В. А. Рач, О.В. Бирюков // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2007. – № 1(21). – С. 143-159.
 23. Мельников, О.Н. Методологические подходы к управлению интеллектуально-креативным потенциалом личности как основным экономическим активом организации [Текст] / О. Н. Мельников // Креативная экономика. – 2007. – № 6(6). – С. 20-29.
 24. Журавлев, В.А. Интеллектуальный потенциал креативного общества – элементы и характеристика [Текст] / В.А. Журавлев // Креативная экономика. – 2009. – № 8 (32). – С. 3-14.
 25. Рач, В.А. Экономическая безопасность и пространство проекта организации в аспекте целостной системности [Текст] / Рач В.А., Россошанская О.В., Медведева Е.М. // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2010. – № 4(36). – С.62-74.
 26. Гічова, Н.Ю. Діагностика та підвищення економічної безпеки підприємства [Текст]: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.04 / Наталія Юріївна Гічова; Національний гірничий університет. – Дніпропетровськ, 2010. – 23 с.
 27. Чернозуб, О.Л. Жизнь после кризиса: Стоимостной подход к управлению частной компанией [Текст] / О.Л. Чернозуб. – М.: Альпина Паблишерз, 2009. – 246 с.
 28. Иванов, И.Ф. Использование логистической кривой для оценки стоимости компании на развивающемся рынке [Электронный ресурс]/ И.Ф. Иванов // Электронный журнал Корпоративные финансы, 2008. – № 1(5). – С. 47-62. – Режим доступа: http://ecsocman.hse.ru/data/401/879/1219/47_62_vypusk5.pdf.
 29. Фостер, П. Обновление производства: атакующие выигрывают [Текст] / П.Фостер. – М.: Прогресс, 1987. – 272 с.
 30. Тюмина, Д.С. Роль S-образной модели развития технологии в управлении инновационным процессом [Текст] / Д.С. Тюмина // Интеллект. Инновации. Инвестиции, 2013. – № 3. – С. 128-132.
 31. Рач, В.А. Гармонизация управления развитием: модели триадной целостности безопасной среды деятельности [Текст]/ Рач В.А., Медведева Е.М., Россошанская О.В. // Гармоничное развитие систем – третий путь человечества:

- коллективная монография. – Одесса, ООО "Институт креативных технологий", 2011. – С. 369-374.
32. Россошанська, О.В. Оцінка рівня розвитку організації з позиції компетентнісного підходу до управління проектами [Текст] / О.В. Россошанська // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2010. – № 3(35). – С 61-67.
33. Россошанская, О.В. Объектно-предметная модель процесса формирования и реализации стратегического потенциала предприятия [Текст] / О.В. Россошанская // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Формування, використання та розвиток управлінського потенціалу”. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля. – 2005. – С. 124-125.
34. Медведєва, О.М. Обґрунтування інтерактивного підходу до розвитку організацій на основі методології управління проектами [Текст] / О.М. Медведєва // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. праць. – Луганськ: вид-во СНУ – №3(35). – С.52-60.

Рецензент статті
д.е.н., проф. Калінеску Т.В.

Стаття надійшла до редакції
09.08.2013 р.

УДК 331.104

Т.О. Рибаківа, І.В. Амеліна

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ДО УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

Визначено шляхи адаптації управління персоналом підприємства до умов роботи на зовнішньому ринку. Запропоновано варіант безтарифної системи оплати праці з визначенням коефіцієнтів кваліфікаційного рівня й трудової участі працівників, що враховують умови ЗЕД. Відокремлено пріоритетні напрямки розвитку персоналу в умовах ЗЕД. Табл. 4, дж. 11.

Ключові слова: управління персоналом, адаптація, зовнішньоекономічна діяльність, мотивація, оплата праці, розвиток персоналу.

JEL J530

ВСТУП

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науково-практичними званнями. Українська Держава приймає активну участь в процесах глобалізації, тому зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) вітчизняних підприємств має величезне значення для національної економіки. Активну зовнішньоекономічну діяльність веде значна кількість підприємств, адже вона надає певні можливості розширення господарської діяльності та освоєння нових ринків збуту. Але в той же час умови ЗЕД на сьогодні є доволі складними, бо характеризуються високою конкуренцією, надзвичайно динамічним середовищем, впливом глобальних макроекономічних процесів. При виході на зовнішній ринок та функціонуванні на ньому система управління підприємством повинна відповідати специфічним умовам ведення бізнесу за кордоном, і це стосується передусім системи управління персоналом.

В умовах розвиненої ринкової економіки питання управління персоналом має розглядатися в якості ключового, адже саме персонал є стратегічним ресурсом організації, і фраза «кадри вирішують усе» з плином часу не втрачає актуальності. Професійні кадри – запорука успішної роботи будь-якого